

Рубанець Т. В.,

асистент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів
Чернівецького національного університету імені Юрія ФедьковичаСТРУКТУРНИЙ РОЗПОДІЛ КОНВЕРСИВІВ
У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Анотація. Статтю присвячено розробленню структурної класифікації 18 264 конверсивів сучасної англійської мови на матеріалі моделей «іменник → дієслово», «дієслово → іменник», «іменник → прикметник» та «прикметник → іменник», виокремлених методом суцільної вибірки із чотирьох тлумачних словників. У наведених моделях пояснено різницю в семантиці первинних і похідних слів у руслі когнітивного підходу.

Ключові слова: семантика, морфологічна структура, модель, іменник, прикметник, дієслово.

Постановка проблеми. Лексичний склад мови має відкритий характер, що зумовлює його постійне поповнення новими одиницями. Цей процес може відбуватися різними шляхами: по-перше, у результаті запозичення слів та понять з інших мов, по-друге, шляхом набуття вже наявних в мові слів нових значень із появою нових явищ реальності і, по-третє, у результаті словотвору. Словотвір є найбільш поширеним способом поповнення словникового складу англійської мови, оскільки він за своєю природою найкраще відповідає потребам номінації, використовуючи при цьому наявний у мові запас слів та найменувань [3, с. 76; 11, с. 33]. У мові існує спеціально призначена саме для цілей номінації система засобів і правил, за допомогою якої на базі вже наявних у мові одиниць і відбувається утворення нових слів. І серед цих засобів можна виділити найбільш продуктивні, одним із яких є конверсія.

Конверсія – це спосіб творення слів без використання спеціальних словотвірних афіксів, яку ще називають функціональна зміна, «нульова деривація», «кореневе творення» [13, с. 297]. Це різновид транспозиції, за якої перехід слова з однієї частини мови в іншу відбувається так, що форма слова однієї частини мови (чи його основа) використовується без матеріальних змін як представник іншої частини мови, наприклад: *a water* «вода» – *to water* «поливати», *to try* «намагатися, спробувати» – *a try* «спроба», *frequent* «частий» – *to frequent* «зачастити, часто відвідувати, забігати», *an age* «вік, старість, період, століття» – *to age* «старіти, постаріти», *a bed* «ліжко, ложе, постіль, ложе, нічліг, клумба, грядка; русло, дно (моря)» – *to bed* «класти в ліжко, вкладати спати; саджати, висаджувати (рослини, квіти)», *to go* «іти, їздити, пересуватися» – *a go* «хід, ходьба, рух, пересування; положення; спроба; порція; угода; успіх».

Конверсія притаманна багатьом мовам, це надзвичайно продуктивний спосіб словотвору, для якого майже не існує формально-морфологічних обмежень. Проте саме в англійській мові конверсія набула особливо широкого поширення: це явище настільки активне в сучасній англійській мові, що в ньому практично включені, хоч із неоднаковою частотою, слова всіх частин мови: іменники, дієслова, прикметники, прислівники [1, с. 231; 2, с. 49]. Більше того, конверсія найбільш характерна саме для англійської мови з таких причин: по-перше, внаслідок її аналітичної будови та майже повної відсутності в ній морфо-

логічних показників частин мови (вони або не розрізняються взагалі, або можуть розрізнятися за словотвірними афіксами); по-друге, це явище тісно пов'язане з історією англійської мови, адже в давньоанглійській мові для утворення нових слів широко використовувався її основний словниковий склад, односкладові лексеми, з яких створювались нові слова шляхом афіксації та словоскладання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Конверсія на сьогодні практично не має обмежень стосовно різних частин мови, але існують кілька критеріїв похідності, які визначають первинність однієї форми та вторинність іншої. Питання стосовно того, скільки слів одного семантичного гнізда, що належать до різних частин мови, можуть співвідноситись за конверсією, цікавило багатьох лінгвістів (І. Балтіро, Ч. Барбер, Л. Бауер, Л. Блумфілд, Ш. Баллі, Г. Марчанд, О.І. Смирницький, І.В. Арнольд, О.С. Кубрякова, М.Г. Меркулова, А. Загоруйко та ін.). Незважаючи на розбіжність поглядів у трактуванні конверсії, більшість дослідників поділяють її на два типи: транспозитивну та словотвірну (лексичну) (Р.З. Гінзбург, О.С. Кубрякова, О.Д. Мешков, О.І. Смирницький). За транспозитивної конверсії лексичне значення слова не змінюється, проте зазнають змін його синтаксичні властивості. За словотвірної конверсії дериватор модифікує лексичне значення, одночасно змінюючи або зберігаючи синтаксичні властивості (з або без переходу в іншу частину мови) [7, с. 516]. До транспозитивної конверсії належать всі випадки зміни частини мови без словотвірних засобів, за якої формальне значення обмежується зміною граматичних парадигм. Для лексичної конверсії ж зміна частини мови не обов'язкова.

Транспозитивна конверсія може бути повною або частковою. За повної конверсії новостворене слово набуває всіх властивостей іншої частини мови. Наприклад, іменник у разі вербалізації починає позначати дію і вживатися у функції присудка, а також набуває всіх словозмінних форм дієслова. За часткової конверсії слово переймає не обов'язково всі ознаки іншої частини мови.

На думку І. Балтіро, повна конверсія існує лише для таких моделей: “noun – verb”, “verb – noun”, “adjective – verb” [16, с. 11]. Класифікуючи структурні параметри напрямів конверсії, деякі дослідники (Л. Блумфілд, Р.З. Гінзбург, О.С. Кубрякова, С.С. Хідекель) вважають, що до основних типів часткової конверсії належать “adjective – noun”, “noun – adjective”, а до дургорядних – “adverb – adjective”, “adjective – adverb”.

Аналіз основних підходів щодо конверсійних утворень у сучасній англійській мові показав, що критерії визначення конверсії, її структурні, семантичні та функціональні параметри не уніфіковані. Крім того, досі відсутні роботи узагальнювального характеру з кількісними даними про розповсюдженість різних видів конверсії в англійській мові. Як стверджує І. Балтіро, «конверсія потребує детального вивчення» [16, с. 3].

Метою статті є розроблення структурної класифікації конверсивів. Матеріалом дослідження слугують конверсиви за моделями «іменник → дієслово», «дієслово → іменник», «іменник → прикметник» та «прикметник → іменник», виокремлені методом суцільної вибірки зі словників New Webster's Dictionary [23] (загальна кількість вписаних конверсивів – 4966 лексичних одиниць), Macmillian English Dictionary [21] (3444 конверсиви), Longman Dictionary Of Contemporary English [20] (2956 конверсивів) та The American College Dictionary [18] (6897 конверсивів).

Виклад основного матеріалу. Загальна кількість конверсивів, утворених за згаданими вище моделями, нараховує 18 264 одиниці, що становить близько 2,7% усього словникового складу зазначених тлумачних словників (див. Табл. 1).

Дослідження структурних параметрів конверсійних лексичних одиниць на морфологічному рівні вказують на те, що у конверсійних відношеннях можуть перебувати слова різних частин мови. Найчастіше у нашій вибірці трапляється іменник (8277 лексичних одиниць). Далі за спадом слідує дієслово (7774 лексем). Найрідше представлений прикметник (2212 лексем). Розглянемо тепер кількісні характеристики структурних моделей конверсивів (див. Табл. 2).

Згідно з Таблицею 2, у сучасній англійській мові основну групу конверсивів утворюють дієслова-конверсиви (N → V). Вони можуть утворюватися від різних іменників, наприклад: *an aim* (n) → *to aim* (v); *an air* (n) → *to air* (v); *an arm* (n) → *to arm* (v); *a book* (n) → *to book* (v); *a bank* (n) → *to bank* (v); *a button* (n) → *to button* (v); *a chair* (n) → *to chair* (v); *a dog* (n) → *to dog* (v); *a dust* (n) → *to dust* (v); *an ear* (n) → *to ear* (v); *an egg* (n) → *to egg* (v); *an eye* (n) → *to eye* (v); *an elbow* (n) → *to elbow* (v); *a face* (n) → *to face* (v); *a fashion* (n) → *to fashion* (v); *a finger* (n) → *to finger* (v); *a forest* (n) → *to forest* (v); *a frost* (n) → *to frost* (v); *a fog* (n) → *to fog* (v); *a garden* (n) → *to garden* (v); *a grass* (n) → *to grass* (v); *a ground* (n) → *to ground* (v); *a glove* (n) → *to glove* (v); *a hand* (n) → *to hand* (v); *a nail* (n) → *to nail* (v) тощо.

Утворення іменників від дієслів – також широко розповсюджений тип конверсійного словотвору в сучасній англійській мові (загалом 2077 моделей), наприклад: *to buy* (v) → *a buy* (n); *to blame* (v) → *a blame* (n); *to change* (v) → *a change* (n); *to cry* (v) → *a cry* (n); *to drop* (v) → *a drop* (n); *to escape* (v) → *an escape* (n); *to fall* (v) → *a fall* (n); *to fly* (v) → *a fly* (n); *to give* (v) → *a give* (n); *to go* (v) → *a go* (n); *to gargle* (v) → *a gargle* (n) тощо.

Утворення іменників від прикметників (загалом 2062 моделі) можна прослідкувати у таких прикладах: *annual* (adj) → *an annual* (n); *blond* (adj) → *a blond* (n); *comic* (adj) → *a comic* (n); *dead* (adj) → *a dead* (n); *elder* (adj) → *an elder* (n); *essential* (adj) → *n*); *particular* (adj) → *a particular* (n).

Прикметники утворюються від іменників рідше (усього 1106 моделей), наприклад: *an animal* (n) → *animal* (adj); *a*

bosom (n) → *bosom* (adj); *a cathedral* (n) → *cathedral* (adj); *a key* (n) → *key* (adj); *a leather* (n) → *leather* (adj); *an orphan* (n) → *orphan* (adj); *a paper* (n) → *paper* (adj); *a rye* (n) → *rye* (adj); *a salt* (n) → *salt* (adj), рідше – від дієслів, наприклад: *to animate* (v) → *animate* (adj); *to converse* (v) → *converse* (adj).

Конверсійні відношення можуть виникати не лише між двома компонентами, але й між більшою кількістю слів, тобто існують ланцюжки із двох і більше слів, які перебувають у відношеннях похідності. Так, у нашій вибірці можна виділити ланцюжки із двох, трьох, чотирьох, п'яти та шести елементів, враховуючи при цьому конверсію перехідних і неперехідних дієслів та навпаки, наприклад:

1) двочленна за моделлю «дієслово → іменник»: *to go* «іти, ходити, прямувати» – *a go* «ходьба, рух, хід», *to rescue* «рятувати, звільняти, визволяти» – *a rescue* «порятунок, звільнення, визволення»;

2) тричленна за моделлю «перехідне дієслово → неперехідне дієслово → іменник»: *to mistake* «невірно зрозуміти що-небудь, помилково сприймати одне за інше» – *to mistake* «помилитися» – *a mistake* «помилка»;

3) чотиричленна за моделлю «перехідне дієслово → неперехідне дієслово → прикметник → іменник»: *to trim* «упорядкувати, підрізати» – *to trim* «приспосовуватися» – *trim* «акуратний, чепурний, елегантний, у хорошому стані» – *a trim* «порядок, підризування, стрижка, оздоблення, прикрашання вітрини»;

4) п'ятичленна за моделлю прикметник – прислівник – іменник – перехідне дієслово – неперехідне дієслово: *right* «прямий» – *right* «прямо» – *a right* «право» – *to right* «виправляти, захищати права, вирівнювати, доводити до ладу» – *to right* «виправлятися, реабілітувати себе»;

5) шестичленна за моделлю прикметник – іменник – прислівник – прийменник – перехідне дієслово – неперехідне дієслово: *round* «круглий, сферичний» – *a round* «круг, куля, кільце» – *round* «навколо, усюди, весь, цілий» – *round* «навкруги, коло, біля, по» – *to round* «округлити, завершувати» – *to round* «округлятися».

Спробуємо тепер пояснити різницю в семантиці первинних і похідних слів у наведених моделях. Так, представник когнітивної лінгвістики Л. Телмі зазначає, що одиниці, які існують у просторі – як дискретні, так і недискретні (субстанції) – це переважно дії і події. Конверсія – це така операція, яка забезпечує зв'язок між ними. Внаслідок цього дія або подія, позначені дієсловом, можуть бути переосмислені шляхом їх номіналізації. Таке когнітивне переосмислення автори позначають як реіфікацію (опредмечування). За допомогою вказаної когнітивної операції процесуальний референт концептуалізується як предмет або субстанція, речовина, маса тощо, при цьому він бере участь у діяльності як її партиципant (див. Табл. 3).

Таблиця 1

Частининомовний склад досліджуваних конверсивів (моделі N → V, V → N, N → Adj, Adj → N)

Частина мови	Кількість конверсивів
Іменник	8278
Дієслово	7774
Прикметник	2212
Разом	18 264

Таблиця 2

Кількісний склад структурних моделей конверсивів

Структурна модель	Кількість моделей у словниках				Разом
	[23]	[21]	[20]	[18]	
іменник → дієслово	1094	732	711	1350	3887
дієслово → іменник	452	527	412	686	2077
іменник → прикметник	261	206	130	509	1106
прикметник → іменник	678	255	226	903	2062
Разом	9132 моделі				

Таблиця 3

Приклади реіфікації

Події	Реіфікація у вигляді об'єктів
<i>John called me</i> «Джон подзвонив мені»	<i>John gave me a call</i> (пор. дзвінок Джона)
Дії	Реіфікація у вигляді маси
<i>John helped me</i> «Джон мені допоміг»	<i>John gave me some help</i> «Джон надав мені допомогу»

Можливий і зворотний процес – вербалізація, коли об'єкт стає «внутрішнім актантом» дії, наприклад, англ. *I pitted the cherry* «Я витягнув кісточку із черешні» від англ. *pit* «кісточка» [22].

Таке трактування конверсії в руслі когнітивного підходу не дуже відрізняється від її традиційного розуміння [10, с. 359], проте основну увагу звертають на перехід в актантну зону за номіналізації і у процесуальну – за вербалізації. Іншими словами, таке трактування повертає нас до розуміння того, що «весь номінативний простір іменників є пізнанням об'єктів і субстанцій як учасників певних видів діяльності, тоді як простір дієслівної лексики – це простір, що відноситься до <...> простору ситуацій і подій або дій» [11, с. 203]. З таким трактуванням перегукується позиція Р. Ленекера, який аналізував абстрактні імена. Він зазначає, що лексичні одиниці типу англ. *explode* «вибухнути» і *explosion* «вибух» можуть описувати одну й ту саму ситуацію, пор. *something exploded* «щось вибухло» і «почувся вибух». Із цих прикладів можна зробити висновок, що частиномовне значення форми не можна встановити на основі її семантики. Проте автор доводить, що тут контрастує саме семантика, оскільки одна й та сама сцена по-різному представлена у свідомості мовців. Так, уживання дієслова заставляє уявити все, що відбувається, як щось тривале або як певну подію в часі. Уживання іменника веде до представлення цієї сцени як єдиного (одномоментного) об'єкта сприйняття: *вибух* – це щось обмежене, воно відповідає окремо взятому стану з усієї дії (*вибухати*) [19, с. 98]. Образи, активовані різними мовними формами, відрізняються, тому відрізняються їх значення.

Висновки. Результати дослідження основних принципів класифікації конверсивів не вичерпують усієї проблематики, адже мова постійно збагачується, зазначаючи при цьому певних змін. Реалізація цих змін визначається чинниками, пов'язаними з її функціонуванням. Обсяг значень конверсивів (похідне слово), як правило, більший за обсяг твірного слова. І це дозволяє підтверджувати продуктивність та активність конверсії на сучасному етапі.

Література:

1. Арнольд І.В. Стилистика сучасної англійської мови / І.В. Арнольд. – М.: Наука, 1990. – 342 с.
2. Арнольд І.В. Семантическая структура слова в современном английском языке / И.В. Арнольд // Ученые записки Ленинградского государственного педагогического института имени А.И. Герцена. – Т. 295. – Ленинград: ЛГУ, 1966. – С. 48–72.
3. Арнольд І.В. Лексикология современного английского языка: [учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз.] / И.В. Арнольд. – 3-е изд. – М.: Высшая школа, 1986. – 295 с.
4. Арнольд І.В. Основы научных исследований в лингвистике: [учебное пособие] / И.В. Арнольд. – М.: Высшая школа, 1991. – 140 с.
5. Блумфилд Л. Язык / Л. Блумфилд. – М.: Прогресс, 1968. – 608 с.
6. Болдырев Н.Н. Концепт и значение слова / Н.Н. Болдырев // Методологические проблемы когнитивной лингвистики: научное издание / под ред. И.А. Стернина. – Воронеж: Воронеж. гос. ун-т, 2001. – С. 25–36.

7. Гинзбург Р.С. Значение слова и методика компонентного анализа / Р.С. Гинзбург // Иностранный язык в школе. – 1978. – № 5. – С. 20–24.
8. Дубравська Д.М. Конверсія як продуктивний спосіб поповнення словникового складу англійської мови / Д.М. Дубравська // Лінгвістика ХХІ ст.: нові дослідження і перспективи. – К.: Логос, 2010. – С. 70–87.
9. Загоруйко А.Я. Особенности конверсии как способа словообразования в английском и русском языках / А.Я. Загоруйко // Проблема сопоставительного изучения английского, французского и русского языков. – Ростов н/Д.: Изд-во Ростовского ун-та, 1984. – С. 3–10.
10. Кійко С.В. Омоніми в мові і мовленні: [монографія] / С.В. Кійко. – Чернівці: Родовід, 2014. – 544 с.
11. Кубрякова Е.С. Конверсия в современном английском языке / Е.С. Кубрякова, В.А. Гуреев // Вестник ВГУ. Серия «Лингвистика и межкультурная коммуникация». – 2002. – № 2. – С. 33–38.
12. Поликарпов А.А. Стилистика, семантика, грамматика: опыт анализа системных взаимосвязей / А.А. Поликарпов, В.А. Курлов // Вопросы языкознания. – 1994. – № 1. – С. 62–75.
13. Смирницкий А.И. Синтаксис английского языка / А.И. Смирницкий. – М.: Наука, 1957. – 284 с.
14. Федина М.Р. Дієслівна конверсія як основне джерело поповнення словникового складу сучасної англійської мови дієсловами / М.Р. Федина // Третій український педагогічний конгрес: збірник наукових праць – Л.: Сполом, 2010. – 380 с.
15. Ярцева В.М. Взаимоотношение грамматики и лексики в системе языков: Исследование по общей теории грамматики / В.М. Ярцева. – М.: Наука, 1968. – С. 5–57.
16. Balteiro I. A Contribution to the Study of Conversion in English / I. Balteiro. – Munster: Waxmann, 2007. – 152 p.
17. Bauer L. English Word-Formation / L. Bauer. – Cambridge: Cambridge University Press, 1996. – 32 p.
18. Barnhart C.L. The American College Dictionary / C.L. Barnhart. – N.Y.: Random House, 1969. – 1444 p.
19. Langacker R.W. Foundations of Cognitive Grammar / R.W. Langacker. – V. 1. Theoretical Prerequisites. – Stanford: University Press, 1987. – 516 p.
20. Longman Dictionary of Contemporary English. – 5th ed. – London: Pearson education, 2009. – 2082 p.
21. Macmillan English Dictionary: For Advanced Learners / ed. by M. Rundell. – London: Palgrave Macmillan, 2006. – 1691 p.
22. Talmy L. Force Dynamics in Language and Cognition / L. Talmy // Cognitive Science. – 1988. – № 12. – P. 49–100.
23. Webster's New World Dictionary of American English / ed. by V. Neufeldt. – 3rd ed. – N.Y.: A Prentice Hall; Macmillan Company, 1996. – 1574 p.

Рубанец Т. В. Структурное распределение конверсивов в современном английском языке

Аннотация. Статья посвящена разработке структурной классификации 18 264 конверсивов современного английского языка на материале моделей «существительное → глагол», «глагол → существительное», «существительное → прилагательное» и «прилагательное → существительное», выделенных методом сплошной выборки их четырех толковых словарей. В приведенных моделях описаны различия в семантике первичных и производных слов в русле когнитивного подхода.

Ключевые слова: семантика, морфологическая структура, модель, существительное, прилагательное, глагол.

Rubanets T. The structural distribution of the converted words in modern English language

Summary. The present article deals with the problem of the working out methods of the 18 264 conversion formations structural classification in modern English language. The studying of the converted words of four English explanatory dictionaries is based on such models as N – V (noun – verb), V – N (verb – noun), N – Adj (noun – adjective) and Adj – N (adjective – noun) using the lexics complete selection method. The semantic differences of initial and derivative formations are described in the listed models in the course of the cognitive method approach.

Key words: semantics, morphological structure, model, noun, adjective, verb.